

7. Metoda prenosi poruku: iskustveno učenje u odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava

7.1. Nedostaci tradicionalnog odgoja i obrazovanja građanstva

U tradicionalnom poučavanju usmjerenom na prijenos odgojno-obrazovnih sadržaja, odgoj i obrazovanje građanstva se zasnivao na pružanju činjenica i informacija učenicima o institucionalnom okviru njihove zemlje. Sadržaj je bio više-manje “bezvremenski” i moglo ga se poučavati i testirati sistematično. Sa stajališta učenika, međutim, postojala je mala razlika između pamćenja činjenica o parlamentu ili o različitim vrstama slatkovodnih riba – “naučeno” za test danas, zaboravljeno sutra. Takav pristup poučavanju doprinosi vrlo malo odgoju i obrazovanju građana u zajednicama utemeljenim na demokraciji i ljudskim pravima.

7.2. Poučavanje kroz i za demokraciju i ljudska prava zahtijeva aktivno učenje

U Odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava informacije o političkom sustavu zemlje imaju svrhu – one učenicima omogućuju da u njemu sudjeluju (poučavanje “za” demokraciju i ljudska prava). Međutim, politička participacija zahtijeva obuku i iskustvo. Stoga u odgoju i obrazovanju za demokratsko građanstvo i ljudska prava već sama metoda treba prenositi poruku. Poučavanje “o” demokraciji i ljudskim pravima treba imati oslonac u načinu na koji učenici uče – poučavanjem “kroz” demokraciju i ljudska prava. Učenici trebaju okolinu za učenje koja podržava interaktivno, konstruktivističko učenje i uvježbavanje sposobnosti. Ukratko, trebaju biti aktivni i interaktivni – nastavnici im dakle trebaju omogućiti da djeluju i međusobno komuniciraju.

7.3. Zadaci – pomagalo kojim nastavnik podržava aktivno učenje

S gledišta nastavnika, pažljivo osmišljeni zadaci glavno su pomagalo za podržavanje aktivnog procesa učenja. Oblikujući ili prilagođavajući nastavne zadatke, nastavnik uzima u obzir sve glavne aspekte učenja i poučavanja: strukturu sadržaja i ciljeve učenja, početne razine postignuća, razumijevanja i vještina učenika, nastavne mogućnosti, medije i radnu atmosferu u učionici.

Odgoj i obrazovanje za demokratsko građanstvo i ljudska prava je u osnovi organiziran kao iskustveno učenje koje se temelji na zadacima. Knjige II-VI nude velik broj prikaza i opisa iskustvenog učenja – oblikovanih u nastavne jedinice sastavljene od četiri lekcije kako bi se omogućilo realno planiranje. Iskustveno učenje spada u tri temeljne kategorije: simulaciju stvarnosti, istraživanje stvarnosti i stvaranje. U tabeli koja slijedi ponuđeno je nekoliko primjera za ove kategorije.

Iskustveno učenje		
Simulacija stvarnosti u razredu	Istraživanje i aktivno djelovanje u situacijama iz stvarnog života	Proizvodnja, kreiranje
Igranje uloga	Intervjuiranje stručnjaka	Prezentacija
Igre donošenja uloga	Ulični intervjui	Radni list
Igranje igre “Crvena kraljica jen' dva tri”	Ankete i istraživanja	Poster
Konferencije	Pripravništvo	Letak
Talk showovi	Staziranje	Zidne novine
Debate	Studije slučaja	Video ili glazbeni isječak
Saslušanja	Sudjelovanje u upravljanju škole	Prezentacija internetske stranice
Zakonodavne rasprave,	Sudjelovanje u planiranju lekcija	Izvještaj: vijesti tjedna
Simulirana suđenja		Izložbe Portfelji
Vježbanje vještina		

7.4. Iskustveno učenje je problemsko učenje

Iskustvo je pokazalo da učenici u velikoj mjeri poštuju slobodu koju uživaju u takvim situacijama, kao i povjerenje nastavnika u njih da će vrijeme iskoristiti učinkovito. Učenici uče kako preuzeti odgovornost samo ako im je dana sloboda da to i čine. Rizik neuspjeha uvijek je prisutan – no, bez rizika nema napretka. Štoviše, učenici mogu postići rezultate koji su ispod očekivanja nastavnika, no nastavnik stječe vrijedan uvid u razinu razvoja kompetencija učenika kao i u njihove potrebe za daljnje učenje. Proces učenja važan je koliko i sam rezultat.

U iskustvenom učenju, učenici se suočavaju s problemima – ne samo onima koji su povezani sa sadržajem i temom, već i problemima organizacije vlastitog rada. Trebaju ih postati svjesni, a potom sami pronaći rješenje. Zbog izazova rješavanja problema, svaki oblik iskustvenog učenja nudi bogati potencijal za treniranje vještina, primjerice upravljanje vremenom, planiranje rada, surađivanje u timovima, pribavljanje materijala i odabir informacija, pronalazak i korištenje pomagala, itd. Iskustveno učenje je fleksibilno jer učenici zadatak mogu prilagoditi svojim sposobnostima.

7.5 Uloga nastavnika u nastavnim jedinicama iskustvenog učenja

Iskustveno učenje blisko je životu odraslih – svi se trebamo snalaziti bez nastavnika ili mentora koji nam pomažu. Nastavnik treba biti oprezan da ne pokvari tu veliku priliku za učenje pomažući prerano ili previše. Nastavnik ima ulogu mentora ili trenera, umjesto tradicionalne uloge predavača ili procjenitelja.

- Učitelj/nastavnik prati kako se učenici snalaze s problemima na koje nailaze, i ne bi smio brzo popustiti na molbe da ponudi rješenja. Uloga nastavnika prije je savjetovanje i djelomično olakšavanje zadatka, ukoliko se to pokaže nužnim. No, do određenog stupnja, učenici bi se trebali “mučiti” kao što će se mučiti i u stvarnom životu.
- Učitelj/nastavnik promatra učenike u radu, imajući na umu dvije različite perspektive procjenjivanja – proces učenja i postignuća u radu.²² Učenici svojim radom isporučuju neposredni sirovi materijal za procjenu njihovih potreba pri učenju. Dok učenici rade, nastavnik poduzima prve korake u planiranju budućih nastavnih jedinica odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo i ljudska prava.
- Učitelj/nastavnik može ponuditi i da ga se na zahtjev “iskoristi” kao izvor informacija na način da grupi učenika pruži kratke upute o pitanju na koje je potrebno dati brzi odgovor. Uloge su zamijenjene – učenici odlučuju kada i o kojoj temi žele čuti informacije od svojeg nastavnika.

7.6. Aktivno učenje zahtijeva naknadno promišljanje

Iskustveno učenje se treba preispitati, a može zahtijevati i neposredno izvještavanje, primjerice osjećaju li učenici veliku radost, razočaranje, ljutnju nakon igranja uloga.

Na plenarnoj sjednici koju vodi nastavnik, učenici razmjenjuju ideje i preispituju svoje aktivnosti. Što smo naučili? Kako smo učili? Koja je bila svrha učenja? Bez naknadnog promišljanja, iskustveno učenje tek je akcija radi same akcije. U kontekstu konstruktivističkog učenja, naknadno je promišljanje vrijeme za apstraktnu i sistematsku analizu i prosuđivanje. Nastavnik može dati upute – koncepte, dodatne informacije – za koje je aktivnost iskustvenog učenja osigurao kontekst.

²² Vidi Drugi dio, Poglavlje 5 ove knjige, Radni materijal 3: Perspektive i oblici procjenjivanja.